

УДК 316.2

М. М. Віхров**ПРОБЛЕМА СОЛІДАРНОСТІ В ЧОТИРЬОХ СОЦІОЛОГІЧНИХ
ТРАДИЦІЯХ: ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ І СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ**

Систематизовано соціологічні уявлення про солідарність у межах основних теоретичних традицій соціології. На основі цього та огляду основних сучасних монографій зроблено висновок про стан та перспективи соціологічного осмислення феномену солідарності.

Соціологічне осмислення феномену солідарності сягає витоків самої соціології. Найбільш авторитетними теоретиками солідарності традиційно вважаються Е. Дюркгейм, Ф. Тьонніс, О. Конт та Г. Спенсер. І цей перелік є неповним, адже вивчення різних аспектів солідарності відбувалося в межах кожного напряму соціологічно-теоретизування впродовж останніх 150 років.

Дане дослідження є спробою систематизації соціологічних уявлень про солідарність у межах чотирьох соціологічних традицій: структурно-функціональної, конфліктологічної, утилітарної та інтеракціоністської. Ми зупинимось на центральних фігурах та основних теоріях, а також окреслимо сучасні тенденції вивчення солідарності.

Основною темою структурно-функціональної соціологічної традиції є пошук основ суспільного ладу. Основними фігурами тут є О. Конт, Ф. Тьонніс, Е. Дюркгейм і Т. Парсонс. Основою суспільного ладу О. Конт вважав консенсус – суб'єктивне погодження індивідів і водночас структурну узгодженість частин соціального цілого [1, с. 139]. Він виділив три механізми соціальної інтеграції. Розподіл соціальних ролей забезпечує функціональний взаємозв'язок соціальних груп; тяглість (continuity) забезпечує єдність поколінь на основі передачі колективного досвіду, ресурсів та культурних взірців; спільні цінності та ідеї забезпечують особистісну єдність, узгоджуючи розум та почуття, і соціальну єдність [2, с. 31–32]. Ці ідеї тяжіють над теоретиками солідарності і до сьогодні.

Під іншим кутом підійшов до проблеми солідарності Ф. Тьонніс. Він аналізував суспільство за допомогою пари понять «спільноти» та «суспільства», що означають два типи соціальних зв'язків. В основі спільноти лежить спорідненість, сусідство або дружба [3, с. 10]. Відносини такого типу переважають в аграрних суспільствах, селах або невеликих містах. Поведінка членів спільноти орієнтована на досягнення спільного блага і унормовується звичаями або релігією. В основі ж суспільства лежить суспільний договір, в межах якого кожен індивід керується пріоритетом особистої вигоди [3, с. 83]. Логіку суспільних відносин задає ринок, а індивідуалізм та атомізація, характерні для суспільства, найповніше проявляються

у великих містах. Очевидно, що Ф. Тьонніс дотримувався думки, що в архаїчних соціальних системах солідарність ґрунтується на примордіальних зв'язках, а в модерну епоху починають переважаати раціонально-утилітарні мотиви.

Е. Дюркгейм – автор найбільш авторитетного вчення про солідарність – працював приблизно в тому ж напрямі. Фундаментальна відмінність його теорії від теорії Ф. Тьонніса полягає в наступному. Він вважав, що солідарність утворюється самою структурою суспільства і тому від початку існує «ззовні» індивіда і лише потім реалізується у вигляді його внутрішніх установок. Ф. Тьонніс же спирався на уявлення про волю, що є рушійною силою людської діяльності, тож на його думку різні типи соціальних зв'язків і спільнот утворюються відповідно до різних типів волі [3, с. 131]. Отже, він вважав солідарність результатом індивідуальних ментальних процесів [4, с. 252].

Основним фактором, що впливає на ступінь солідарності, Е. Дюркгейм вважав «соціальну щільність», яка залежить від розмірів населення, особливостей його розселення і стану комунікації. Низька соціальна щільність призводить до формування солідарності «механічного» типу [5, с. 173]. В її основі лежить однаковість індивідів і вона тим сильніша, чим точніше суспільна свідомість перекриває індивідуальну [5, с. 126]. Підвищення соціальної щільності призводить до зміни типу солідарності. На основі ускладнення системи соціальних ролей (розподілу праці) виникає солідарність «органічного» типу. Вона характеризується сильною взаємозалежністю і сильними соціальними зв'язками.

Досліджуючи соціальні функції релігії, Е. Дюркгейм дійшов висновку, що поклоніння божеству – це в сутності своїй поклоніння силі колективу, її домінуванню над одиницею [6, с. 390]. Ритуали як форма колективних дій виконують функцію утвердження і відтворення солідарності, оскільки під час ритуалу його учасники фокусуються на своїй спільності й найбільш повно відчувають свою єдність під час виконання спільних дій [6, с. 390].

Наступним визначним теоретиком даного спрямування був Т. Парсонс.

Він допрацював і переосмислив здобутки своїх попередників, створивши власну макротеорію суспільства. Згідно з його вченням, трьома механізмами інтеграції є правова система, адміністративна організація та добровільні об'єднання (асоціації). Право – це загальний нормативний кодекс, що регулює дії колективних та індивідуальних членів суспільства і визначає ситуацію для них [7, с. 33–39].

Основою солідарності суспільства як спільноти є інститут громадянства. На думку Т. Парсонса, в ранньосучасних суспільствах її основу складали етнічний, територіальний та релігійний фактори. В сучасних суспільствах вага цих факторів зменшується і основою національної солідарності є спільний статус громадянства [7, с. 38]. Громадянство забезпечує основи для «механічної» єдності

суспільства, добровільні асоціації та правова система слугують упорядкуванню суспільства та суспільних взаємодій, а бюрократична адміністративна організація забезпечує керування суспільної машини та відтворення візця.

Як видно, для структурно-функціональної соціологічної традиції характерне включення проблеми солідарності в контекст макротерорій. З одного боку, це дозволяє розглянути зв'язок солідарності з розподілом праці, релігією, правом, типами поселень тощо, а також проаналізувати її з точки зору інституційної структури суспільства. З іншого боку, для вказаних вчень характерний високий рівень узагальнення, за що вони нерідко ставали об'єктом обгрунтованої критики. У вченні Парсонса також виявилася консервативна спрямованість даного напрямку соціологічної думки. Прагнення виявити функціональне значення суспільних явищ та соціальних інститутів призвело до формування неявної установки на їхнє домінування. Неправомірно применшувалося значення соціальних конфліктів, що розглядалися як тимчасове порушення соціального порядку.

Протилежний погляд на природу суспільства представляє конфліктологічна традиція соціологічного теоретизування, ключовими фігурами якої є К. Маркс та Г. Зіммель. Спираючись на діалектику Ф. Гегеля, К. Маркс розглядав суспільний розвиток як арену невпинної внутрішньої боротьби. Якщо Е. Дюркгейм пізніше вважав розподіл праці фактором солідаризації суспільства за принципом взаємодоповнення, то К. Маркс вважав його причиною соціальних конфліктів, які в перспективі мусять знищити буржуазний лад. Тому у вченні марксизму існує лише внутрішньо класова солідарність, що формується на основі протистояння класів (процес формування «класів у собі» [8]). Фактично, за Марксом, класова солідарність у буржуазному суспільстві – це «дружба проти» третьої сторони, позаяк за межами протистояння пролетаріат залишається роз'єднаним. Тому Маркс вважав, що істинна солідарність можлива лише в безкласовому, тобто комуністичному суспільстві.

Як видно, марксизм неявно випередив уявлення структурних функціоналістів про те, що солідарність утворюється самою соціальною структурою. Але якщо Е. Дюркгейм і його наступники шукали в соціальному ладі механізми його самозбереження, то К. Маркс зосередився на саморуйнівних тенденціях соціального розвитку своєї доби.

На відміну від К. Маркса, Г. Зіммель не вважав конфлікт джерелом соціальних змін, а розглядав його як варіант структурних відносин усередині соціальної системи. При цьому він тлумачив конфлікт як джерело солідарності. «Ворожі дотики є набагато в більшій мірі колективізуючими, аніж дружні» – писав він [9, с. 328].

Зіммель пов'язував солідаризацію суспільства з розвитком системи «соціальних кіл». Досить складна концепція соціальних кіл зводиться до простої ідеї, що протягом свого життя індивід є одно-

часно членом багатьох спільнот і, відповідно, носієм багатьох солідарностей. У процесі розвитку людини на зміну апріорним солідарностям первинної групи приходять солідарності, засновані на «відносинах змістовного порядку»: спільних схильностях, здібностях, діяльності. Таким чином утворюються нові кола, що перетинають «під різними кутами» вже існуючі [9, с. 411]. Індивід виявляється «вписаним» у систему солідарностей, які певним чином перетинаються і узгоджуються, здійснюючи формуючий вплив на індивіда.

Таким чином, Г. Зіммель виявив структурний зв'язок між конфліктом і солідарністю і сформулював ідею множинності солідарностей, яка в значній мірі сприяла розвитку уявлень про даний феномен.

Дослідники, що слідували раціонально-утилітарній традиції, виходили з того, що суспільний лад у цілому і солідарність зокрема є результатом співпраці індивідів, які керуються егоїстичними міркуваннями. Витоки такого типу мислення сягають теорій суспільного договору. Загалом, ці теорії в різних варіаціях обґрунтовували ідею, що в основі суспільного ладу лежить акт укладення договору, що розділяє досоціальний «природний» стан і, власне, стан соціального буття. Позаяк природний стан характеризувався різноманітними невгодами через неупорядкованість людських взаємин, люди були змушені укласти суспільний договір, що започатковував організоване співжиття.

У соціології яскравим представником утилітарної традиції є Г. Спенсер. Метою утворення суспільства Спенсер вважав співпрацю. «Кооперація не може існувати без суспільства, і в той же час суспільство існує для неї», – писав він [10]. Мотивом для кооперації є об'єднання зусиль для досягнення певної мети, розподіл праці або захист від ворога. Існування соціальної організації – тобто суспільного ладу – забезпечується двома взаємопроникаючими механізмами, що мають відмінне походження і природу. Перший механізм базується на спонтанній кооперації, в якій індивід переслідує *приватні* цілі, керуючись утилітарними міркуваннями. Цей механізм починає формуватися з простого обміну послугами в «примітивних групах», на основі якого формується розподіл праці. Другий механізм базується на свідомій співпраці, що передбачає переслідування ясно усвідомлених *колективних* цілей [10]. Така кооперація не є цілком результатом вільного вибору і часто суперечить приватним бажанням. Отже, перший механізм інтеграції заснований на прагненні особистої вигоди, а другий – на примусі з боку групи. Політична організація суспільства, за Спенсером, виникає на основі другого інтеграційного механізму. Вона виконує спрямовуючі та стримуючі функції з огляду на досягнення цілей суспільства.

У ХХ ст. основний внесок в осмислення солідарності привнесли автори теорії обміну та теорії соціального капіталу. Головним представником теорії обміну є Дж. Хоманс. Якщо представники структурно-функціональної традиції аналізували солідарність з точки зору соціальної структури, Дж. Хоманс зосередив увагу на реальних

взаємодіях індивідів. Розмірковуючи над природою солідарності, він зробив висновок, що в її основі лежить обмін послугами та обмін винагородами, найвищою з яких є соціальне схвалення [11]. Тому люди моделюють свої соціальні взаємодії відповідно до того, де вони отримують найбільшу винагороду.

Також він сформулював ряд принципів, що стосуються людської взаємодії, найвідомішим з яких є так званий закон Хоманса, який автор сформулював так: «Особи, які взаємодіють одна з одною частіше, подібні в своїй діяльності, ніж інші особи, з якими вони взаємодіють рідше». Цей принцип відображає, з одного боку, роль співпраці у формуванні соціальної структури групи, а з іншого – значення регулярної взаємодії для формування солідарності [4, с. 146].

З іншого боку до проблеми солідарності підійшли автори теорії соціального капіталу (Дж. Коулман, Р. Патнем, П. Бурдьє). Основна ідея теорії соціального капіталу полягає в тому, що участь у мережах соціальної взаємодії відкриває доступ до ресурсів, що знаходяться в розпорядженні учасників цих мереж. П. Бурдьє визначає соціальний капітал як «сукупність актуальних або потенційних ресурсів, що використовуються надійною мережею учасників більш чи менш інституціоналізованих відносин взаємного знайомства та визнання» [12]. Солідарні групи та спільноти є джерелом соціального капіталу, а членство в них дає доступ до його використання. Цінність теорії соціального капіталу полягає в тому, що вона розкриває «практичний» аспект солідарності, пов'язаний зі співробітництвом, взаємодопомогою та реалізацією особистих інтересів.

Дослідники-інтеракціоністи займалися розробкою проблеми солідарності в аспекті внутрішньогрупових відносин і їхнього впливу на формування ідентичності. Тут слід відзначити внесок Ч. Кулі та Г. Міда. Якщо Е. Дюркгейм і Ф. Тьонніс вивчали специфіку солідарності в різних типах суспільств, Ч. Кулі досліджував її специфіку в різних типах соціальних груп, розрізняючи серед них первинні і вторинні. Первинні групи складаються на основі родинних зв'язків, сусідства і дружби (дитячої, «ігрова група дітей») [13, с. 180]. Вони «дають індивіду найбільш ранній і найбільш повний досвід соціальної єдності» і «характеризуються тісними, безпосередніми зв'язками і співпрацею» [13, с. 179–181]. Через це Кулі приписував первинним групам провідне значення в соціалізації індивіда. Вони також є середовищем, що здійснює підтримку дорослого індивіда. Вторинні групи утворюються дорослими індивідами з огляду на потребу співпраці. Тому відносини у вторинних групах часто знеособлені, позбавлені емоційного зв'язку і базуються на функціональній взаємодії. В них вищий ступінь інституціоналізації і формалізації стосунків, однак всередині них можуть виникати стосунки, притаманні первинним групам – дружба, симпатії і т. д.

Уявлення про значення первинних груп у формуванні особистості було розвинене Г. Мідом в його концепції «узагальненого іншого».

Згідно з цією концепцією, первинна група дає індивіду усвідомлення цільності власної особистості і через неї відбувається усвідомлення приналежності до суспільства [14, с. 123]. Образ «узагальненого іншого» є також основою групової кооперації. В цьому сенсі солідарність являє собою безперервний діалог власного «Я» індивіда з «узагальненим іншим».

Як видно з викладеного вище, в кінцевому підсумку соціологи дослідили всі аспекти солідарності. О. Конт та його послідовники вивчили значення солідарності в соціальній системі і дійшли висновку, що він є наслідком функціонування особливих механізмів соціальної інтеграції. К. Маркс та Г. Зіммель довели, що соціальна структура може відтворювати не лише солідарність, але й конфлікти, які, у свою чергу, спричиняють формування партикулярних солідарностей. Г. Спенсер та його наступники зосередилися на дослідженні солідарності «ізсередини», виявивши значення механізмів обміну і розподілу ресурсів. Картину доповнили інтеракціоністи, сформувавши уявлення про солідарність у різних соціальних групах та ідентичність, що є основою і результатом солідарної співпраці індивідів. Однак, повнота дослідженості солідарності є лише позірною. Вказані теорії дають про солідарність різнобічне, але фрагментарне уявлення. Причиною цього є їхня методологічна і концептуальна неузгодженість. Тому створення цілісної соціологічної теорії солідарності є справою майбутнього.

Намагання подолати теоретико-методологічний партикуляризм у вивченні солідарності простежується в сучасних західних монографіях. Коротко розглянемо основні з них за останнє десятиліття.

Е. Мейсон у своїй роботі «Спільнота, солідарність і приналежність: рівні спільноти та їхнє нормативне значення» (2000) досліджує солідарність у зв'язку з концептом спільноти (community). Робота побудована навколо трьох основних питань: 1) який тип спільноти існує на рівні держави? 2) яким чином узгоджується існування спільноти державного рівня і спільнот нижчого рівня? 3) як має бути розв'язана проблема узгодження спільноти державного рівня з глобальною спільнотою, формування якої відбувається внаслідок глобалізації? Перший розділ роботи присвячений реконструкції поняття спільноти, другий – виявленню основ, на яких виникають спільноти різного типу. Решта розділів пов'язані з критичним аналізом ліберального концепту політичної спільноти [15].

Г. Брункорст в роботі «Солідарність: від громадянської дружності до глобальної правової спільноти» (2005) фокусує увагу на дослідженні співвідношення між демократією і солідарністю. Основною тезою роботи є те, що демократично влаштовані національні держави задовольняють соціальну потребу в інституціоналізації солідарності. Автор досліджує, чи вистачить солідаризуючого потенціалу сучасної демократії в умовах формування глобального суспільства [16].

Робота Ш. Штерно «Солідарність в Європі: історія ідеї» (2004)

присвячена вивченню концепту солідарності в контексті соціальної теорії та основних політичних ідеологій Західної Європи. В першому розділі автор проводить огляд історії формування поглядів на солідарність у класичній соціальній теорії (О. Конт, Е. Дюркгейм та ін.), в контексті політичних ідеологій (марксизм, ленінізм, анархізм, соціал-демократія) та в річищі релігійної думки (католицизм і протестантизм). Другий розділ присвячено розгляду солідарності в західноєвропейському політичному дискурсі, а третя частина присвячена сучасним інтерпретаціям солідарності в соціальній теорії, ідеологіях соціалістичного спрямування та християнській соціальній думці. Робота вирізняється високим рівнем систематизації матеріалу та його порівняльного аналізу [2].

Книга «Об'єднання чи роз'єднання: солідарність в еру індивідуалізації і глобалізації» (2009) П. Біра та Ф. Костера присвячена, як видно із заголовку, проблемі солідарності в сучасних західних суспільствах. На думку авторів, індивідуалізація і глобалізація спричиняють послаблення солідарності в суспільствах, що існують в умовах welfare state. Солідарність тлумачиться авторами в дусі теорії обміну: як бажання індивіда допомагати іншим або підтримувати групу, до якої належить [17].

А. Комтер в роботі «Солідарність і дар» (2005) намагається синтезувати теорію реципрокного дарообміну і соціологічну теорію солідарності. Перший розділ автор присвячує огляду соціокультурних, соціально-психологічних і гендерних аспектів дарообміну та їхнього соціально значення. У другому розділі автор намагається привести до спільного знаменника теорію реципрокності і соціологічне тлумачення солідарності. В третьому розділі досліджуються зміни в сучасній солідарності, що викликані індивідуалізацією, диференціацією суспільств та глобалізацією [18].

Слід також відзначити збірку статей «Солідарність» за редакцією К. Байертца (1999). Перший її розділ об'єднує статті, в яких досліджується концепт солідарності та його пояснювальні можливості. Другий розділ присвячений розгляду соціологічних, психологічних та біологічних аспектів солідарності. Третій розділ присвячено історії розвитку концепту солідарності, а в четвертому розділі автори аналізують його зв'язок з інститутами держави, громадянства і системи права. П'ятий розділ вміщує статті, в яких розглядаються перспективи солідарності в умовах модерного та постмодерного суспільств [19].

М. Пенскі у своїй книзі «Межі солідарності» (2008) вдається до спроби прочитання філософії Ю. Хабермаса як філософії сучасної солідарності. Солідарність тут розглядається як стан або акт інклюзії індивіда до групи або інституції. Теоретична модель солідарності, заснована на концепції інклюзії, застосовується до аналізу національної, постнаціональної та космополітичної соціальної перспективи [20].

Як видно, сьогодні західні дослідники солідарності намагаються розглядати проблему солідарності комплексно і в контексті світових

тенденцій. Наскрізною темою більшості робіт є вплив глобалізації та індивідуалізації на солідарність західних суспільств. У теоретико-методологічному плані автори виходять за межі основних соціологічних традицій, а також за межі власне соціологічної теорії. Загалом це відповідає сучасним тенденціям наукового розвитку, про які писав ще наприкінці 1980-х рр. І. Валлерстайн. Наголошуючи на позірності дисциплінарних кордонів між антропологією, соціологією, економікою і політичною наукою, він стверджував, що «три гаданих арени колективної дії людини – економічна, політична і соціокультурна – не є автономними аренами соціальної дії», а тому «прийшов час прорватися крізь це інтелектуальне болото, сказавши, що ці чотири дисципліни – всього лиш одна» [21]. Очевидно, сучасні практики вивчення солідарності відповідають цій тенденції і в майбутньому партикуляризм класичних теорій буде подолано.

Список літератури: 1. Труевцева С. С. Трактовка консенсуса у О. Конта / С. С. Труевцева // Социологические исследования. – 1994. – № 11. – С. 139–141. 2. Stjerno S. Solidarity in Europe: The History of an Idea / S. Stjerno. – New York : Cambridge University Press, 2004. – 403 p. 3. Тённис Ф. Общность и общество / Ф. Тённис. – СПб. : Фонд «Университет» ; Владимир Даль, 2002. – 456 с. 4. Коллинз Р. Четыре социологических традиции / Р. Коллинз ; [пер. с англ. В. Россмана]. – М. : Издат. дом «Территория будущего», 2009. – 320 с. 5. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии / Э. Дюркгейм ; [пер. с фр. и послесл. А. Б. Гофмана]. – М. : Наука, 1990. – 575 с. 6. Дюркгейм Е. Первісні форми релігійного життя: Тотемна система в Австралії / Е. Дюркгейм ; [пер. з фр. Г. Філіпчук та З. Борисюк]. – К. : Юніверс, 2002. – 423 с. 7. Парсонс Т. Система современных обществ / Т. Парсонс ; [пер. с англ. Л. А. Седова и А. Д. Ковалева ; под ред. М. С. Ковалевой]. – М. : Аспект Пресс, 1998. – 270 с. 8. Маркс К. Нищета философии [Электронный ресурс] / К. Маркс. – Режим доступа: <http://www.esperanto.mv.ru/Marksismo/Misere/index.html>. 9. Зиммель Г. Социальная дифференциация // Избранное / Г. Зиммель ; пер. с нем. : в 2 т. – М. : Юрист, 1996. – (Лики культуры). – Т. 2. Созерцание жизни. – С. 301–465. 10. Spencer H. Political Institutions [Электронный ресурс] / H. Spencer. – Режим доступа: <http://oll.libertyfund.org/title/1336/54801>. 11. Хоманс Дж. Социальное поведение как обмен / Дж. Хоманс // Современная зарубежная социальная психология. – М. : Изд-во Моск. гос. ун-та, 1984. – С. 82–91. 12. Smith M. K. Social Capital [Электронный ресурс] / M. K. Smith. – Режим доступа: http://www.infed.org/biblio/social_capital.htm. 13. Кули Ч. Первичные группы / Ч. Кули // Американская социологическая мысль : тексты / под ред. В. И. Добренкова. – М. : Изд-во МГУ, 1994. – С. 179–182. 14. Мид Дж. Азия / Дж. Мид // Американская социологическая мысль : тексты / под В. И. Добренкова. – М. : Изд-во МГУ, 1994. – С. 122–128. 15. Mason A. Community, Solidarity and Belonging : Levels of Community and Their Normative Significance / A. Mason. – New York : Cambridge University Press, 2000. – 255 p. 16. Brunkhorst H. Solidarity: From Civic Friendship to a Global Legal Community / H. Brunkhorst. – Cambridge : The MIT Press, 2005. – 289 p. 17. De Beer P. Sticking Together or Falling Apart? Solidarity in an Era of Individualization and Globalization / Paul de Beer, Ferry Koster. – Amsterdam : Amsterdam University Press, 2009. – 246 p. 18. Komter A. Social Solidarity and the Gift / A. Komter. – Cambridge : Cambridge University Press, 2005. – 249 p. 19. Solidarity / [ed. by Kurt Bayertz]. – Bodmin : MPG Books Limited,

1999. – 368 p. **20.** Pensky M. The Ends of Solidarity: Discourse Theory in Ethics and Politics / M. Pensky. – New York : State University of New York Press, 2008. – 278 p. **21.** Валлерстайн И. Миров-системный анализ [Электронный ресурс] / И. Валлерстайн. – Режим доступа: <http://www.nsu.ru/filf/rpha/papers/geoescon/waller.htm>.

Надійшла до редколегії 13.12.2011

Систематизированы социологические представления о солидарности в пределах основных теоретических традиций социологии. На основе этого и обзора основных современных монографий сделан вывод о состоянии и перспективах социологического осмысления феномена солидарности.

Sociological ideas about solidarity within the limits of basic theoretical traditions of sociology are systematized. On the basis of it and review of basic modern monographs a conclusion about the state and perspectives of sociological comprehension of the phenomenon of solidarity is made.

УДК 316.624

О. В. Віцько

СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФІЛАКТИКИ НАРКОТИЗМУ СЕРЕД МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Розкрито поняття соціальної технології, виділено типи соціальних технологій та їх структуру. Висвітлено складові соціальних технологій та подано класифікацію методів профілактики наркотизму.

За результатами чисельних соціологічних та епідеміологічних досліджень в Україні відбувається стабілізація та деяке зниження споживання наркотиків серед молоді [1]. Зниження загальної кількості споживачів наркотиків пов'язано з цілою низкою соціальних, культурних та демографічних факторів. Одним із цих факторів є профілактика наркотизму. Але, на жаль, серед факторів, що призводять до зниження споживання наркотиків серед молоді, профілактика наркотизму посідає далеко не перші місця. Саме первинна профілактика має своїм основним завданням недопущення початку споживання адиктивних речовин. Тому потрібно розглядати профілактику наркотизму як важливе завдання процесу виховання учнів старших класів шкіл та перших курсів вищих навчальних закладів.

Найбільш ефективним підходом до організації профілактичної діяльності в галузі профілактики наркотизму вважається соціально-технологічний підхід як засіб її упорядкування і підвищення ефективності. Соціотехнологічний підхід до профілактики наркотизму закладений у роботах сучасних українських соціологів В. І. Подшивалкіної [2], О. О. Сердюка [3], О. Л. Скідіна [4] та ін.

Потреба в соціальних технологіях виникає тоді, коли з'являється необхідність керувати соціальними процесами (латентним процесом поширення наркотизму, профілактичними програмами), а

© Віцько О. В., 2011